

DE AARDE ALS VERSTELBARE LIGHAL

Frits Roest

Met de Wonderreizen van Verne in het achterhoofd en een onwrikbaar vertrouwen in het voortschrijdend kunnen van wetenschap en techniek komt men een heel eind. In ieder geval ver genoeg om af en toe de pers te halen met een bizar idee. Dit overkwam een aantal lieden in 1913, die voorstelden onze aarde te gebruiken als wat wij nu een **zonnestudio** zouden noemen.

Het idee om de aardas naar believen te kunnen verplaatsen, dat ik aantrof in een vijftal kranten¹ uit 1913 en 1914 – voor alle duidelijkheid niet geplaatst op of rond 1 april – is duidelijk geënt op *Een schot in de lucht* van Jules Verne.

Het verplaatsen van de aardas kan echter heel wat simpeler dan Verne zich voorstelde en wel met behulp van de gyroscoop. In de wereld van het begin van de twintigste eeuw, een wereld die in onze gedachten alleen aan de beschaafde wereld toebehoorde en waarin we naar believen onze dagen langer zouden kunnen maken en onze zomers warmer en waarin we de stand van de aarde zó konden draaien dat we heerlijk in de zon konden gaan zitten, hoefden we ons niets van anderen aan te trekken, behalve waar het ging om het invullen van de technische details. Kennelijk was het vertrouwen in de toekomstige techniek onbegrensd en was het niet nodig het artikel op een relativiserende noot te eindigen. Het stuk eindigt met de opmerking dat de cultuurhistorische strekking onafzienbaar zou zijn. Wat zouden alle overige aardbewoners ervan vinden om op een voortdurend verdraaiende aarde te moeten wonen? Ik garandeer dat er veel meer dan alleen cultuurhistorische consequenties zouden zijn geweest!

De tekst is in alle vijf krantenartikelen volledig identiek:

Kunnen wij de aarde verplaatsen?

Geef mij een steunpunt, en ik zal de aarde opheffen, heeft Archimedes gezegd, en, daar sinds dien het steunpunt niet gevonden is, heeft de aarde haar plaats tot nog [toe] bewaard. Kunnen wij de aarde soms een andere stand geven? zal men vragen. Ongetwijfeld, en de plannen daartoe zijn herhaaldelijk besproken.

Op de hem eigen fantastische wijze deed o. a. Jules Verne een middel aan de hand, dat zooals te begrijpen is, in werkelijkheid onuitvoerbaar zou zijn. De moderne techniek heeft een middel gevonden om elke denkbare beweging te besturen, dit middel is — de gyroscoop.

Een van de eersten die hierop gewezen hebben is de dezer dagen overleden ingenieur Otto Schilck, die o. a. de gyroscoop toegepast heeft om het slingeren der schepen te verminderen. Verder wordt zij toegepast in torpedo's op kompassen, in vliegmachines en voor booten, welke uit de verte bestuurd worden. De gyroscoop is een eenvoudig toestel, dat uit een trolley in een ring bestaat, en dat de eigenschap heeft bij verstelling een nieuwe kracht te doen ontstaan. Met de gyroscoop kan nu de aarde gekanteld, vertraagd en verzet worden, aangezien de gyroskopische kracht geen steunpunt nodig heeft.

Een van de middelen om den dag langer, de zomers heeter, of de winters korter te maken, in het kort, de aarde te beschouwen als een lighal welke in de zon gezet kan worden, bestaat nu daarin, dat aan den aequator eenige reusachtige gyroscoopen geplaatst worden, welke zeer goed door electriciteit uit de Kongo, de Nijl en de Amazone gedreven worden. E. Pedersen schat de aanlegkosten op slechts 800.000.000 Francs, dat is dus vrij wat minder dan het Panamakanaal gekost heeft. De groote moeilijkheid ligt slechts daarin, overeenstemming te verkrijgen tusschen de rotatiesnelheden in Afrika en Amerika. De Belgische ingenieur de Barre, meent echter met behulp van draadlooze golven een regeling gevonden te hebben.

Wij behoeven er wel niet op te wijzen dat de onderneming, wanneer zij tot stand komt, van onafzienbare cultuurhistorische strekking zal zijn.

Helaas heeft voor zover ik heb kunnen nagaan niemand ooit doorgefantaseerd over de grootte en het benodigde aantal van de gyroscopen en over de manier waarop de witte steenkool uit de Kongo, Nijl en Amazone gemobiliseerd zou kunnen worden. Om nog maar te zwijgen over de fijne afstemming van de verschillende draaisnelheden van de gyroscopen op de verschillende continenten.

Frits Roest, September 2018

1) Leeuwarder Courant, 16 april 1913; Delftsche Courant, 26 april 1913; Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant, 27 april 1913; De toekomst: socialistisch weekblad voor Zeeland en Westelijk Brabant, jrg 21, 1913-1914, no. 7, 17-05-1913; Haagsche Courant, 4 mei 1914.